

jön e fordítás, mert (legalább is) barbárnak nevezi nemzetünket, mely előtt ilyen francziasággal fel lehet lépni.

Nem ereszkedem ki a fordítás értelmi hibáira, bár volna néhány (nem sok) észrevételem e részben is; de azok másodrendűek a verselés bűneihez képest. S céloom nem is a fordítás anyagi bírálata, csak a dicső franczia nyelv, styl és ízlés elleni vétségek irányában való tiltakozás, hogy ha e fordítás franczia kézbe kerül, emelkedjék legalább egy szerény szó, mely az illetékes olvasót meggyőzze, hogy a franczia verselés törvényei nálunk sem mindenki előtt ismeretlenek.

Budapest, 1883 febr. 10.

Szász KÁROLY.

VEGYESEK.

— **Grobianus.** A XIII. század óta vannak német nyelven verses utasítások, melyek az embereket arra tanítják, hogy vendégségek alkalomával, asztal fölött miképen viseljék magukat. Az ily utasítás neve *Tischzucht.*¹⁾ Úgy látszik, nem volt nagy hatásuk, mert még a XVI. és XVII. században is átdolgozzák és megújítják ezeket a régi verseléseket, hiszen pl. az egy Hans Sachs maga hármát írt és Brant Sebestyén híres *Narrenschiffjában* (1494) külön renddé foglalja össze a neveletlen és durva lakomázókat, kiknek védszentül Szt. Grobianust rendeli. Ezóta Grobianus és a grobianusok kedvencz tárgyai a szatirának, melynek első ide tartozó (prózában írt) terméke 1538-ban e címmel jelent meg: *Grobianus' Tischzucht bin ich genannt, Den Brüdern im Säu-Orden wohl bekannt*, szerzője W. S. (Wilhelm Salzman?), mely még a XVII. és XVIII. században is ismeretes volt és új kiadásokban megjelent. E munkácskán alapszik a XVI. század egyik leghíresebb könyve, Dedekind Frigyes latin *Grobianus*-költeménye, 1549.²⁾ Dedekind Frigyes, egy neustadti (Hannoverában) mészáros fia, ki 1598-ban mint superintendens Lüneburgban meghalt, kitünő humorral dolgozta fel tárgyát. Gúny és nevetség tárgyává teszi Szt. Grobianus piszkos és durva híveit, kiket Brant és társainak komoly ostorozása nem igen bántott. Dedekind megfordítja a dolgot: a legvastagabb durvaságra, a legotrombább viseletre tanítja a grobiánusokat, de oly igaz humorral és maró szatirával, hogy művének hatása el nem maradhatott. Mun-

¹⁾ *Moritz Geyer, Altdeutsche Tischzuchten, Altenburg, 1882.* Kitünő dolgozat, mely a teljes anyagot fölkarolja és közli.

²⁾ *Grobianus, De morum simplicitate libri duo, Francof. apud Chr. Egen [1549].*

kája e tekintetben némileg a XVI. század legnagyobb szerű szatirájára, az *Epistolae obscurorum virorum* halhatatlan gyűjteményére (1515) emlékeztet. Dedekind *Grobianusa* roppant tetszést aratott. Még megjelenése évében három helyen is után nyomták s a kiadások tömegesen érték egymást. Nem sokára megjelent német átdolgozása is, melyet Scheidt Gáspár wormszi tanító, ki 1565-ben a pestis áldozata lett, eszközölt.³⁾ Hogy az eredeti munka s annak különböző fordításai hány átdolgozó kezén mentek keresztül, azt Milchsack pontosan kimutatja. Én csak a főbb adatok felemlítésére szorítkozom: *Dedekind* eredeti munkájának első alakja 1549-től 1624-ig tiz kiadásban jelent meg, ugyanannak második átdolgozásából, melyben Dedekind már Scheidt toldalékait is felhasználta, 1552-től 1704-ig 16 kiadás ismeretes. *Scheidt* fordítása 1551-től 1657-ig tizenöt kiadásban jelent meg, utána *Hellbach Vendelin* fordításában 1567—1704 öt kiadásban, *Kienheckel Péter* fordításában 1607-ben és *Scherffer Wenzel* fordításában 1640-től 1708-ig három kiadásban. Említik még *Werner György* német fordítását, melyből azonban egyetlen példány sem maradt fenn. Ismeretes még két angol (1605 és 1739) és egy magyar fordítás, *Csáktornyai Mátyás* műve, Kolozsvár é. n. (XVI. sz.).

A *Grobianus* a XVI. század durva műveletlenségének ijesztő tükre. A mit a kor jobbjai aljast, nevelent, póriast tapasztaltak kortársaiknál, azt e könyv mind gazdag humorral nagyszerű virtusnak, utánzásra méltó erénynek tünteti fel és tanítja. Mulattató és művelődéstörténeti szempontból érdekes könyv, melyet a modern olvasó is élvezettel fog olvasni, bár, tagadhatatlan, hogy rajzai néha felkeverik gyöngédebb gyomrunkat.

Még egy szót a magyar átdolgozásról, mely két példányban maradt reánk; az egyik csonka példány, a Nemzeti Múzeum birtokában van, 15 levél, A—D s. Pontos címét adja Szabó Károly *RM.K.* 340. sz. Eötvös Lajos írt róla, *Budapesti Közlöny* 1870, 48. sz. — A második példány teljes, 18 levél, A—E s, az esztergomi érseki egyházmegye könyvtárában. *L. Magy. Könyvszemle*, 1881, 117. l. Az első levél második lapján egy latin vers akrostichonja őrzi a fordító nevét: *Matthias vertit Tsiacthornaevs*. Ugyane fordítótól 1592-ből és 1599-ből még két munkát ismerünk (*RM.K.* 257. és 311. sz.); a *Grobianus* utolsó versei alapján valószínű, hogy ez is 1592-ben jelent meg.

H. G.

³⁾ *Grobianus, Von groben Sitten und unhüflichen Gebürden [Gedruckt zu Worms durch Georg Hoffman]*. 1551. — Ez első kiadás kitünő lenyomata fekszik előttem Milchsack Gusztávtól, Halle, 1882, mint a Braune-féle *Neudrucke deutscher Literaturwerke des XVI. und XVII. Jhts.* 34. és 35. száma. A bevezetésben a kiadó az eredeti műnek és összes átdolgozásainak kimerítő bibliographiáját adja.